

A magyar–orosz gazdasági kapcsolatok a XXI. század elején

A tartalomból

- 1 Bevezető
- 1 Oroszország helyzete
- 1 Külkereskedelem
- 3 Áruforgalom
- 3 Személyforgalom
- 3 Tőkebefektetések

Bevezető

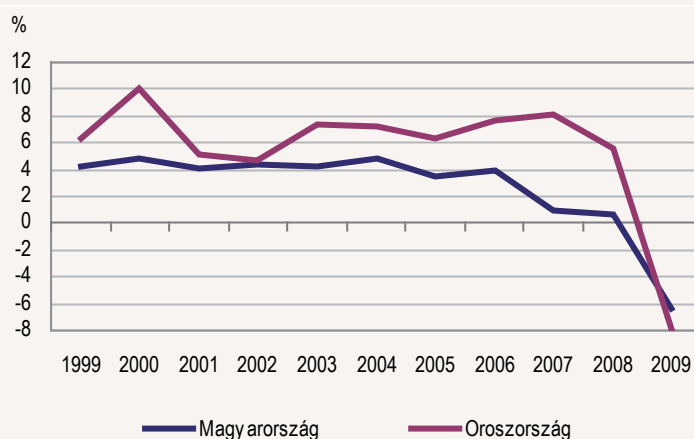
A rendszerváltás és a Szovjetunió szétesése után a két ország közötti együttműködés fokozatosan leépült. Az 1990-es években szerepet játszott a változásban többek között Magyarország nyitása az Európai Unió felé, az orosz piac átalakulása. Oroszország súlya folyamatosan mérséklődött a magyar külkereskedelemben, a mélypontot az 1998 augusztusában kitört orosz pénzügyi válság időszaka jelentette. 2000 után a piaci alapú gazdasági kapcsolatokban fordulat következett be, köszönhetően a magyar és az orosz gazdaság környezetében történt pozitív változásoknak.

Oroszország helyzete

Az **orosz gazdaság** jelentős mértékben a nyersanyagok, azon belül is főként az energiahordozók kitermelésén, feldolgozásán és kivitelén alapszik. Az elmúlt évtizedben fontossá vált külkereskedelem kétharmadát a nyersanyagok alkotják. Ez jelentős növekedési lehetőséget rejt magában, és egyben nagyfokú kiszolgáltatottságot jelent a világgazdasági konjunktúrával szemben. Az 1998. évi pénzügyi válság lecsengése után az emelkedő nyersanyagárak, a külföldi tőkebefektetések és a növekvő belső kereslet révén az orosz gazdaság hazánknál nagyobb mértékű növekedést ért el. A természeti kincsek világszertei árának esése következtében a világgazdasági recesszió Oroszország gazdasági teljesítményét is érzékenyen érintette. A 142 millió lakosú ország gazdaságát 10% körül ingadozó infláció, 6–8%-os munkanélküliség, szufficités folyó fizetési mérleg és államháztartási egyenleg, valamint masszív külkereskedelmi többlet jellemezte 2008-ig. 2009-ben a válság hatására a mutatók többsége romlott, a bruttó hazai termék 7,9%-kal csökkent, a költségvetés deficitessé vált.

1. ábra

Magyarország és Oroszország GDP-volumenének változása (előző évhez képest)

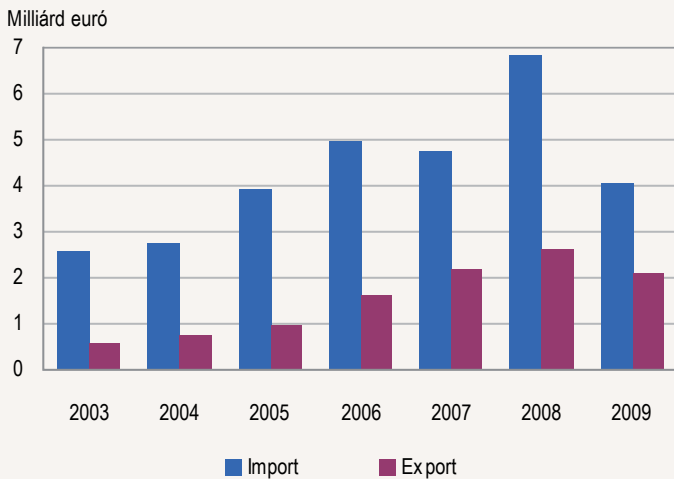
Külkereskedelem

A Magyarország és Oroszország közötti **külkereskedelmi forgalmat** hosszú ideje jelentős magyar passzívum jellemzi. A hiány nagyságára a legnagyobb hatással az importált energiahordozók piaci árainak alakulása van. 2008-ban az import növekedése és a termékekárak emelkedése miatt az eddigi legnagyobb, 4,2 milliárd eurós hiány keletkezett. 2009-ben a behozatal jelentős volumen- és árcsökkenése következtében feleakkora, közel 2,0 milliárd euró lett a deficit. Viszonyításképp ebben az évben a magyar külkereskedelmi termékforgalom egyenlege pozitív volt, közel 4 milliárd euróval.

2009-ben az Oroszországba irányuló magyar export értéke 2,1 milliárd euró volt, amely a teljes kivitel 3,5%-a, szemben a 2004-es 1,6%-os részesedéssel. A 2009-es esztendőzt leszámítva dinamikusabban nőtt az orosz exportunk értéke, mint a teljes kivitelünké. A dinamikus bővülésben szerepet játszott az exportfinanszírozási lehetőségek javulása. 2007 és 2009 között hazánk export-rangsorában az orosz állam a 10. helyet foglalta el.

2. ábra

Magyarország és Oroszország közötti termékforgalom alakulása (folyó áron)

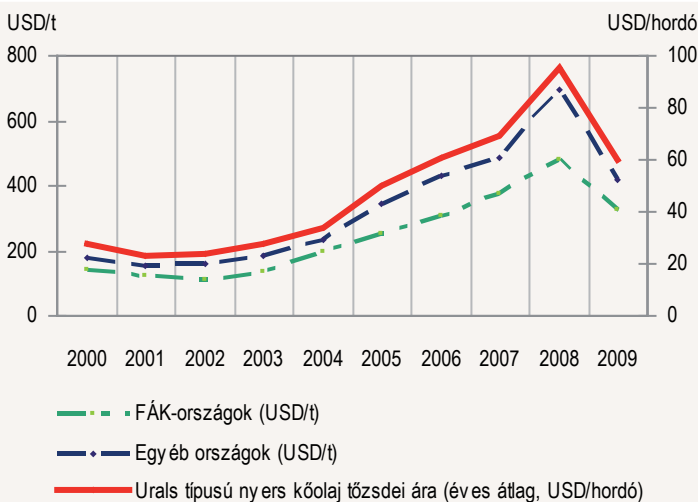

Az ezredforduló óta az Oroszországba irányuló kivitel **szerkezete** jelentősen átrendeződött. Az élelmiszerek, italok, dohány árucsoport mind mennyiségében, mind arányában kisebb lett. Jelentős teret veszítettek a nyersanyagok is, amelyek legfontosabb termékcsoportja az állati és növényi olaj, zsír és viasz volt. 2009-ben az orosz kivitelből 35,9%-kal részesedő feldolgozott termékek legnagyobb tételét a gyógyszeripari termékek adták. A külföldi értékesítés 20–25%-a Oroszországban történik, és ezen árucsoport hasonló arányt képvisel az oroszoknak értékesített termékek szerkezetében is. Az elmúlt 10 évben egyre nagyobb értéket képvisel a papír, karton, illetve az ezekből készült termékek kivitelében az orosz export, mivel míg 1999-ben a 3,3%-a került oda, addig ez 2009-ben már 12,9% volt. Az oroszországi kivitelben legnagyobb értéket a gépek és a szállítóeszközök jelentik. 2009-ben az export 56,2%-át alkották (előző évben elérte a 60,0%-ot is), szemben az 1999-es 16,4%-os részesedéssel. A jelentős mértékű változás fő okát a híradás-technikai, hangrögzítő és lejátszó készülékek jelentik. 2006-ban az Oroszországba irányuló kivitelből való részesedésük az előző évi 2,0%-ról 27,2%-ra növekedett, ami 2009-ben tovább emelkedett 36,5%-ra. 1999 és 2001 között a közúti járművek aránya 10% körül mozgott, főként az autóbuszok értékesítésének köszönhetően, de azóta ez jelentősen csökkent.

2009-ben az Oroszországból származó **import értéke** 4,0 milliárd euró volt, amely a teljes behozatal 7,3%-a, szemben a 2004-es 5,7%-os részesedéssel. 2005 óta Németország után Oroszország hazánk második legfontosabb külkereskedelmi partnere.

3. ábra

Az exportált orosz nyers kőolaj átlagos ára

Forrás: Goskomstat, U.S. Energy Information Administration.

Az import **szerkezetében** az árucsoportok közül az élelmiszerek aránya nem éri el az 1%-ot. A feldolgozott termékek jelentős mértékű aránycsökkenésének oka a színesfém behozatalának visszaesése. 1999-ben és 2000-ben a színesfémeknek még hozzávetőleg az egyharmada származott Oroszországból, ez azonban 2009-re fokozatosan 1,4%-ra csökkent. Míg az ezredforduló idején a feldolgozott termékek legnagyobb értékű tétele a színesfémek voltak, 2009-ben már a vegyi áruk. Utóbbin belül kiemelhető a szervesetlen vegyi termékek és a műtrágya importja, mely termékcsoporthoz teljes behozatalából 10% felett részesedik Oroszország. A gépek és szállítóeszközökön belül, mely az orosz importunk 5% alatti részét adja, kiemelkedő termékcsoporthoz az energiafejlesztő gépek és berendezések. Ezen termékcsoporthoz behozatalának 1–2%-a származik Oroszországból. A behozatal erősen koncentrált. Az 1999-es 70,3%-os részesedéssel szemben 2009-ben már a behozatal 93,4%-át az energiahordozók alkották. Az árucsoporton belül a kőolaj és kőolajtermékek, illetve a természetes és mesterséges gázok a meghatározóak. Az előbbiekből nagyobb értékben importáltunk, mint az utóbbiakból.

1. tábla

Az Oroszországgal folytatott külkereskedelem áruszerkezete (folyó áron)

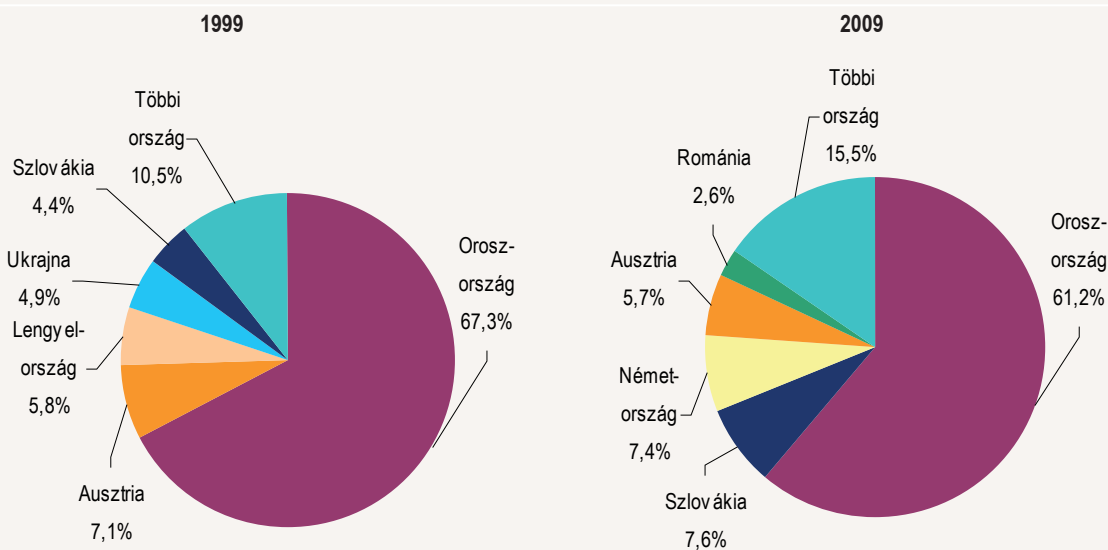
Áru- főcsoportok	Részesedés az importon belül		A forgalom átlagos éves változása, 2005–2009. években	Részesedés az exporton belül		A forgalom átlagos éves változása, 2005–2009. években
	1999	2009		1999	2009	
	Élelmiszerek, italok, dohány	0,2		0,0	–6,9	
Nyersanyagok	6,0	2,2	–5,8	8,4	0,4	–17,6
Energiahordozók	70,3	93,4	11,4	1,4	0,8	104,3
Feldolgozott termékek	19,2	2,5	–21,2	40,4	35,8	12,2
Gépek és szállítóeszközök	4,3	2,0	–2,7	16,4	56,2	53,8
Összesen	100,0	100,0	8,1	100,0	100,0	23,2

Magyarország energiahordozó-importjában Oroszországnak kulcsszerepe van. Az orosz részesedés a kőolaj alapú termékek behozatalából 70% körül ingadozik. Az orosz államtól vásároljuk az importált nyers kőolaj közel teljes mennyiségét. A természetes és mesterséges gázok esetében ez az arány 75–80% között volt az elmúlt években. Oroszország valós súlya azonban a behozatal terén nagyobb a közvetett import miatt. A Németországból érkező energiaimport kétharmada, amely nagyrészt földgáz, Oroszországból származik. Ez tovább erősíti az energiahozatal diverzifikálatlanságát. Az energiahordozók külkereskedelmében a függés a két állam között kölcsönös, de orosz szempontból kevésbé egyoldalú.

Az orosz Szövetségi Állam Statisztikai Szolgálatának (Goskomstat) adatai alapján Magyarország a külkereskedelmi kiviteli rangsorában 2009-ben 20. volt, de a megelőző években a 15–17. helyen mozgott. 2008-ig a Goskomstat adatai alapján az orosz kivitel közel 2%-a irányult hozzánk, 2009-re azonban visszaesett 1,3%-ra a csökkenő energiahordozó-vásárlásaink következtében. Oroszország importjában a magyar vállalkozások szerepe kisebb. Míg 2004-ben 1,0%-kal részesedtek, addig 2009-ben, enyhe növekedéssel, 1,6%-ot birtokoltak a teljes orosz importban. A behozatal országok szerinti rangsorát tekintve hazánk hátrébb áll: a 2004. évi 22. helyről feljebb lépett a 17. pozícióba 2009-re.

14. ábra

Energiahordozók importja országok szerint

Magyarország számára Oroszország a **szolgáltatások külkereskedelmében** nem tartozik a legjelentősebb partnerek közé. A két ország között folyó szolgáltatás- külkereskedelem a termékek külkereskedelmi forgalmának közel a 3%-át éri el. A 2006-tól rendelkezésre álló adatok szerint a forgalom folyamatosan bővült 2009-ig, amikor is a főbb adatokban csökkenés ment végbe a válság keresletszűkítő hatása következtében. A szolgáltatások külkereskedelmi forgalmára eddig magyar aktívum volt jellemző. A forgalom jelentős hányadát az üzleti szolgáltatások adják. Mind az exportból, mind az importból 75%-nál nagyobb részt tettek ki. Említésre méltó, hogy az elmúlt két évben a 97–98 millió eurós éves teljesítményt elérő kormányzati szolgáltatás exportjából közel 4–5%-kal részesedett Oroszország. A szállítási szolgáltatások orosz viszonylatban a szolgáltatás- külkereskedelem egytized körüli részét adják.

Áruforgalom

A **nemzetközi áruszállításon** belül a nagy földrajzi távolság miatt a vasúti és a csővezetékes szállításnak van jelentősége szemben a közúti szállítással. Az Oroszországból vásárolt termékek egy jelentős része csővezetéken érkezik, mely az olcsóbb szállítási módok közé tartozik. A nyers kőolaj majdnem teljes egésze Ukrajna felől a Barátság II. kőolajvezetéken keresztül jut hazánkba. Az orosz földgázt a Testvériség földgázvezeték szállítja Magyarországra. A közvetett importban érkező orosz földgáz többsége a Hungaria-Austria Gasleitung (HAG) révén kerül hazánkba.

Az Oroszországgal folytatott termékkereskedelem másik jelentős része vasúton bonyolódik le. 2008-ban 2,8 millió tonna áruforgalomhoz 570,2 millió tonnaki-lométer-teljesítmény tartozott. A magyar–orosz relációban megvalósult vasúti szállítások Magyarország nemzetközi áruforgalmának 10–11%-át, a teljesítmény esetében 11–13%-át fedték le 2007-ben és 2008-ban. A vasúton hazánkba érkező behozatal a teljes vasúton szállított import volumenéből 15–16%-kal, az importteljesítményből 17–21%-kal részesedett. Záhony a kelet-nyugati irányú vasúti szállítások fontos állomása, mely az európai 5-ös számú Trieszt–Koper–Budapest–Kijev–Moszkva főközlekedési folyosó legjelentősebb csomópontja, mivel itt találkozik az európai normál és a keleti széles nyomtávolságú vágányhálózat. A 89 milliméteres nyomtávkülönbség következtében a záhonyi vasúti átrakó térség kényeszerű árumegállító hely. A magyar településen kívül mindössze 4 ilyen csomópont található Európában keleti irányba. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei kisvárosban jelentős mennyiségű tranzitszállítás is áthalad. 2008-ban a Magyarországon átmenő tranzitáru volumenének 4,6%-ában Oroszország fogadó országgént volt érintett. Ez a mennyiség az orosz állam és néhány európai uniós tagállam (Ausztria, Németország, Olaszország) közötti termékkereskedelem része. A be- és kifelé irányuló összes tranzitforgalom teljesítményének 2,4%-a köthető a vizsgált országhoz.

Személyforgalom

Hazánk nemzetközi **személyforgalmában** az orosz állampolgárok marginális szerepet játszanak. 2009-ben a Ferihegyi repülőtér utasforgalmának 1,5%-a, a vasúti személyszállításnak 0,7%-a volt Oroszországhoz kapcsolható. 2009-ben 106 ezer orosz állampolgár, akikkel szemben vízumkényszer van, látogatott hazánkba, ami az összes látogató 0,3%-a. 2009-es adatok alapján az orosz látogatókról leginkább az mondható el, hogy az egy főre jutó kiadások és a nálunk töltött idő tekintetében jóval az átlag felett voltak. A kereskedelmi szálláshelyek külföldi vendég-éjszakáinak 3,0%-a köthető az orosz turistákhoz, a szállodák esetében valamivel nagyobb, 3,7% ez az arány. 2010. január–júni-usi időszakban 4,2, illetve 4,7% volt a külföldi vendég-éjszakák számából a részesedés, amivel Oroszország az országok szerinti rangsorban a 6. helyet foglalta el. A kereskedelmi szálláshelyek külföldi vendég-éjszakáinak számában 25%-os növekedés volt az előző év azonos időszakához képest.

A két ország gazdasági kapcsolataiban a munkaerő-áramlás elhanyagolható szerepet játszik.

Tőkebefektetések

Az Oroszországból származó **közvetlen tőkebefektetések** állománya (speciális célú vállalatok nélkül) 2008-ban 24,7 millió euró volt, ami az összes magyarországi külföldi tőke 0,4 ezrelékét jelentette. Ez azonban nem tartalmazza a harmadik ország közbeiktatásával történő orosz tőkebefektetéseket. A magyarországi beruházásokban aktív orosz vállalkozások többnyire természeti erőforrások kitermelésével, feldolgozásával, kereskedelmével foglalkozó transznacionális vállalatok vagy azok érdekeltségi körébe tartozó cégek.

Az évezred első éveiben, 2004-ig az oroszokkal szemben hazánk nettó tőkeimportőr volt. Azóta az aktívabbá váló magyar vállalkozások vállalatfelvásárlásainak, zöldmezős beruházásainak köszönhetően fordulat állt be, és így a magyar nettó tőkeexport vált a jellemzővé a két ország kapcsolatában. Egyrészt a gazdasági és a jogi környezet egyre jobban kiszámíthatóvá vált, a tőke kivitel körülményei javultak mindkét államban, másrészt a magyar cégek tőkeerősebbé váltak. Az orosz pénzügyi válságot követő időszakban már számos magyar vállalkozás hajtott végre számottevő beruházást, például a gyógyszeriparban. Míg 1999-ben 4,3 millió euró magyar tőke volt Oroszországban, 2008-ban a tőkeállomány 205,7 millió euróra emelkedett. Ez utóbbi a rezidensek külföldi tőkeállományának 1,8%-a volt. A magyar tőkeállomány a teljes oroszországi külföldi tőkeállomány 1,1 ezrelékét teszi ki.

További információk, adatok (linkek):**Külkereskedelem**[Tájékoztatósi adatbázis](#)**Áruforgalom**[A szállítási ágazat helyzete, 2005–2008](#)[stADAT-táblák/Éves](#)**Személyforgalom**[stADAT-táblák/Évközi](#)[stADAT-táblák/Éves](#)[Jelentés a turizmus 2009. évi teljesítményéről](#)**Tőkebefektetések**[stADAT-táblák](#)**Elérhetőségek:**Krisztian.Kovacs@ksh.hu

Telefon: (+36-1) 345-6463

[Információs szolgálat](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789

www.ksh.hu